



*Ибн Умар розияллоху анҳумодан ривоят қилинади:*

**“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:**

**“Кимки ҳаж қилиб, вафотимдан кейин қабримни зиёрат қилса, ҳаётлик чоғимда мени зиёрат қилган киши каби бўлади” дедилар”**  
(Мишкоти шариф).

### **МАДИНАИ МУНАВВАРАГА САФАР ҚИЛИШ**

Макки мукаррамадан Мадинаи мунавварга келишда йўлда кўп бор дуруду саломлар айтиш лозим. Йўлда Масжиди ҳарамдан 16 километр узоқликда Сирф деган жойда Маймуна онамизнинг мақбаралари бўлиб, имкон бўлса, у ерга тўхтаб, тиловат қилиб, савобини бағишлаш лозим. Мадинаи мунавварга яқинлашган сари хушуъ-хузуъни зиёдалаштириб бориш лозим.

### **МАДИНАИ МУНАВВАРГА ЯҚИНЛАШГАН ПАЙТДА ЎҚИЛАДИГАН ДУО**

Мадинаи мунавварга қараб йўлга отланилганда бутун хаёлини икки олам сарвари Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга қаратиш лозим. Мадинаи мунавварга яқинлашиб қолинганда дуруди шарифни кўпайтириб, етиб келай деганда ушбу дуони ўқилинади:

ءوسو بادعلا نم انام او رانلا نم ةياقو يلوخد هلعجاف كلوسر مرح اذه مهللا  
باسحلا.

**“Аллоҳумма ҳазаа ҳараму Расулик фажъалҳу духулий виқоятан минан наар ва амаанан минал ъазааби ва суъил ҳисааб”** (Фатавои қозихон).

**Маъноси:** Эй, Аллоҳим! Бу Расулингни ҳарамии шарифларидир. Мени бу ерга киришимни дўзахдан сақланишимга зария қилгин ва азобдан, ҳисоб-китобни қаттиқлигидан омонлик қилигин.

### **МАДИНАИ МУНАВВАРАГА КИРИШ ОДОБИ ВА ДУОСИ**

Мадинаи мунавварга етиб келгандан сўнг шаҳарга киришдан олдин иложи бўлса, ғусул қилиб олиш керак. Агар ғусул қилишга шароит бўлмаса, таҳорат қилиб олиш лозим. Мадинаи мунавварга киришда янги ёки ювилган кийимларни кийиб олинади. Мадинаи мунаввара одобига риоя қилишга халақит қилмайдиган уловга миниш лозим.

Икки олам сарвари Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам шаҳарларига киришда қуйидаги дуо ўқилади:

يُنَجِّحْ أَوْ قَدْصَلِّحْ دَائِبَ هَلْ لَابِ الْإِوَقِ الْوَلَوْحِ الْهَلْ لَأَشِ امْ هَلْ لِمَسْبِ  
لِتَمَّحَّرَبْ أَوْ بَأْ يَلْ حَتْفَا مُهَلْ لَأَرْيَصَنْ أَنْ أَلْ سَكُنْ دَلْ نَمِ يَلْ لَعَجْ أَوْ قَدْصَلِّحْ حَمْ  
لِتَعَطَّلْ هَأْوَ كَأَيْلَوْأْ تَقَزَّرْ أَمْ مَلَسْ وَهَيْلَعُ هَلْ لَأَلْ صَلِّصْ لِكُلِّ وَسْرَةَ رَأَيْزْ نَمِ يَنْ قَزَّرْ أَوْ  
لِوَيْسَمَ رَيْخِ أَيِ يَنْ مَحْرَأْ وَيَلْ رَفْعْ أَوْ رَانَ لِمِ نَمِ يَنْ ذِقْ نَوَ

**“Бисмиллаҳи маа шаа Аллоҳ лаа ҳавла валаа қуввата илл биллаҳ. Робби адхилний мудхола сидқин ва ахрижний мухрожа сидқин ва ижъал лий мин ладунка султонан насийро. Аллоҳумма ифтаҳ лий абвааба роҳматика варзуқний мин зиёрати Расулика соллаллоҳу алайҳи васаллама маа розақта авлияаака ва аҳла тоъатик. Ва инқизний минан наар. Ва иғфир лий варҳамний яаа хойра масъул”** (Ғуния жадиид).

**Маъноси:** Аллоҳ номи ила кираман. Аллоҳ хоҳлаган нарсагина бўлур. Гуноҳдан сақланишга ҳам, тоатга қувват ҳам ёлғиз Аллоҳ тарафидандир. Эй Роббим, мени кирадиган жойимга содиқлик ила киритиб, чиқадиган жойимга содиқлик билан чиқаргин ва менга Ўз ҳузурингдан ёрдам берувчи қувват ато эт. Эй, Аллоҳим! Менга раҳмат эшикларингни очиб, Расулингни зиёратидан Ўзингни дўстларинг ва тоат аҳлингга берган фойдаларни ато қилгин ва мени дўзахдан халос қилгин. Мени мағфират қилигин ва менга раҳим қилгин. Эй, сўралувчи зотларнинг яхшиси!

أَنْ سَحَاقُ زَرَوْ أَرَارَقْ أَيْفِ أَنْ لَلْ عَجَا مُهَلْ لَأَلْ

**“Аллоҳумма ижъал ланна фийҳаа қаророн ва ризқон ҳасана”** (Ғуния жадиид).

**Маъноси:** Эй, Аллоҳим! Бизлар учун бу шаҳардан яхши жой ва яхши ризқ ато қилгин.

## МАДИНАИ МУНАВВАРАНИНГ ФАЗИЛАТИ

Ер юзида афзал ва улуғ жой Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг муборак жасадлари тегиб турган ердир. Манашундай улуғ қисмат Мадинаи мунаввара ерига тегишлидир. Ундан кейин Каъбатуллоҳ ва ҳарамдир. Ундан кейин эса, Мадинаи мунаввара ҳудудидир.

- مَلَسْ وَهَيْلَعُ هَلْ لَأَلْ صَلِّصْ لِكُلِّ وَسْرَةَ رَأَيْزْ نَمِ يَنْ قَزَّرْ أَوْ لِوَيْسَمَ رَيْخِ أَيِ يَنْ مَحْرَأْ وَيَلْ رَفْعْ أَوْ رَانَ لِمِ نَمِ يَنْ ذِقْ نَوَ ،  
لِوَيْسَمَ رَيْخِ أَيِ يَنْ مَحْرَأْ وَيَلْ رَفْعْ أَوْ رَانَ لِمِ نَمِ يَنْ ذِقْ نَوَ

لَبِقْتِ سَافَ مَاق ، أَضَوْتِ أَمَلَف ، رِءُؤُضَوْبِ يَنْوُتِئَا : - مَلَسُو هِي لَع هَلَلَا يَلِص - هَلَلَا  
كَمَلْهَ أَلْأَعَد ، كَلَلِي لَحَّو كَدْبَعَنَ أَكَمِي هَارِبَانِ إِيْمُ هَلَلَا : لَاقُ مَث ، رَبَّكَ مَث ، هَلْ بَقُولَا  
ي مَهَلْ كَرَابُتْ نَأَهْ نِي دَمَلَلْ هَلْ أَلْ كُؤُغَدَا ، كُؤُؤَسَرَو كُؤُؤَبَع ، دَمَحُم أَنَاو ، هَلْ كَرَبَلَاب  
نِي تَكْرَبْ هَلْ كَرَبَلَا عَم ، هَلْ كَمَلْ هَلْ أَلْ تَكْرَابَ أَمِ يَلْ شَم ، مَهْوَ عَاصُو مَهْؤُؤْمِ

*Али розияллоху анхудан ривоят қилинади:*

**“Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи васаллам билан биргаликда (Мадинадан) чиқдик. Ҳарра деган жойдаги Саъд ибн Абу Ваққосга тегишли сув бор жойга етиб келдик. Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи васаллам: “Таҳоратга сув келтиринглар” дедилар. Таҳорат қилиб бўлгач ўрниларидан туриб, қиблага юзландилар, сўнг такбир айтиб орқасидан: “Эй, Аллоҳим! Иброҳим Сени банданг ва халилинг эди. Макка аҳлига барака сўраб дуо қилди. Мен Муҳаммад банданг ва расулингман. Мадина аҳлига уларнинг муди ва соъларида Макка аҳлига берган баракангнинг икки баробарини баракасини беришлигини сўрайман. Бир барака икки барака ўрнида бўлсин” дедилар”** (Термизий ривояти).

Дилимни бир Арабий банд қилди

маккалик, мадиналик, ҳошимий, муттолибий

### **МАДИНАИ МУНАВВАРА ҲУРМАТИ**

لَبَجِ آدَه «: لَاقُفُ دُحُؤْ هَلْ غَلَطَ مَلَسُو هِي لَع هَلَلَا يَلِصُ يَبْنَلَانَا : كَلْ أَمْرُنْ بَسَنَ أَنْع  
هَؤُر . «: هَلْ تَبَّالَ نِي بَ أَمِ مَحُؤْ أُنْؤُؤْ كَمَ مَحَ مِي هَارِبَانِ إِيْمُ هَلَلَا هَلْ بَحُنُو أَنُؤُؤُؤُ  
ي رَاحُؤُؤُؤُ

*Анас ибн Молик розияллоху анхудан ривоят қилинади:*

**“Набий солаллоҳу алайҳи васалламга Уҳуд тоғи номоён бўлди. Шунда у зот:**

**“Ушбу тоғ бизни ва биз уни яхши кўрамиз. Эй, Аллоҳим! Иброҳим алайҳиссалом Маккани ҳарам қилди. Мен эса, Лобатайх (Мадинанинг икки тарафи) орасидаги жойларни ҳарам қиламан дедилар”** (Бухорий ривояти).

Набий солаллоҳу алайҳи васаллам Иброҳим алайҳиссалом Макка аҳлига барака тилаб дуо қилганлари каби Мадина аҳлига барака тилаб дуо қилганлар.

هُلِّلَا لِيَصْرَهُ لَلِوَسْرَعَمَ اَنْجَحَ لَاقُ هُنَّ اَنْعُ هَلَلَا يَضْرِبُ لَاطِي بَابُ يَبْ اَنْبِيَّ لَعَنْعَ  
لَاقِرْ صَاقُو بِيَبْ اَنْبِ دَعَسْ لَتَنْ اَكْ يَتَلَا اَيُّ قُوسِ لِبَابِ هَلَلَا اَنْكُ اِذِي تَحَمَّ لَسُو هِيَّ لَع  
لَبْقَتْ سَافَمَ اَقْ اَضَوْتِ اَمَلَفِ عُوْضُوْبِ يَنْوُتِي اَمَلَسُو هِيَّ لَعُ هَلَلَا لِيَصْرَهُ لَلِوَسْرَعَمَ  
هَلَلَا اَعْدَا لِيَلَحَّ وَكَذَبَعَا نَاكَمَ يَهَارِبُ اِنْ اَمَلَلَا لَاقُ مَثَرَبْ كَمَثَرَةَ لَبْقُو لَاق  
مُوْدَمُ يَفْمُوْدَمُ لَكُرَابُتُ نَاةً نِيَدَمَلَا لَلِوَسْرَعَمَ اَنْعُ هَلَلَا اَنْكُ اِذِي تَحَمَّ لَسُو هِيَّ لَعُ  
نِيَّتْ كَرَبَةَ كَرَبْ لَاقُ اَمَلَسُو هِيَّ لَعُ اَمَلَسُو هِيَّ لَعُ اَمَلَسُو هِيَّ لَعُ اَمَلَسُو هِيَّ لَعُ

*Али розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:*

**“Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи васаллам билан биргаликда (Мадинадан) чиқдик. Ҳарра деган жойдаги Саъд ибн Абу Ваққосга тегишли сув бор жойга етиб келдик. Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи васаллам: “Таҳоратга сув келтиринглар” дедилар. Таҳорат қилиб бўлгач ўрниларидан туриб, қиблага юзландилар, сўнг такбир айтиб орқасидан: “Эй, Аллоҳим! Иброҳим Сени банданг ва халилинг эди. Макка аҳлига барака сўраб дуо қилди. Мен Муҳаммад банданг ва расулингман. Мадина аҳлига уларнинг муди ва соъларида Макка аҳлига берган баракангнинг икки баробарини баракасини беришлигини сўрайман. Бир барака икки барака ўрнида бўлсин” дедилар”** (Термизий ривояти).

### **МАДИНАИ МУНАВВАРА ҲУДУДИ**

Мадинаи мунаввара икки катта тоғ орасида жойлашган бўлиб, бир томондан уҳуд тоғи иккинчи томондан Айра тоғи қуршаб олган. Баъзи ривоятларда Уҳуд тоғи ўрнига Савр тоғи дейилган. Мадинаи мунавварада Савр деб аталган бир кичик тоғ мавжуд бўлиб, у Уҳуд тоғи этагида жойлашган. Маккаи мукаррамадаги Савр тоғи жуда катта тоғдир.

Демак, Мадинаи мунаввара ҳудудига киргандан кейин доимо у ерда ножўя иш қилиб қўймаслик фикрида юриш лозим.

### **РИЁЗУЛ ЖАННАТДА ИБОДАТ ҚИЛИШ ФАЗИЛАТИ**

اَنْبِيَّ بَابُ اَمَلَسُو هِيَّ لَعُ هَلَلَا لِيَصْرَهُ لَلِوَسْرَعَمَ اَنْجَحَ لَاقُ هُنَّ اَنْعُ هَلَلَا يَضْرِبُ لَاطِي بَابُ يَبْ اَنْبِيَّ  
"اَنْبِيَّ بَابُ اَمَلَسُو هِيَّ لَعُ هَلَلَا لِيَصْرَهُ لَلِوَسْرَعَمَ اَنْجَحَ لَاقُ هُنَّ اَنْعُ هَلَلَا يَضْرِبُ لَاطِي بَابُ يَبْ اَنْبِيَّ  
"اَنْبِيَّ بَابُ اَمَلَسُو هِيَّ لَعُ هَلَلَا لِيَصْرَهُ لَلِوَسْرَعَمَ اَنْجَحَ لَاقُ هُنَّ اَنْعُ هَلَلَا يَضْرِبُ لَاطِي بَابُ يَبْ اَنْبِيَّ"

*Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:*

**“Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи васаллам:**

**“Уйим билан минбарим орасида жаннат боғларидан бир боғ бор. Минбарим эса, ҳавзи кавсарим устидадир” дедилар”** (Бухорий

ривояти).

Риёзул жаннат жуда ҳам тиқилинч бўлганлиги сабабли у ерга бориш машаққатлидир. Шу боис намоздан бир ярим соат олдин у ерга боришга ҳаракат қилиш лозим. Аксар уламолар наздида ернинг ушбу бўлаги қиёмат куни жаннатга боради.

## **МАСЖИДУ НАБАВИЙ (СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ)ГА КИРИШ ОДОБИ**

Мадинаи мунавварага кирибоқ, биринчи Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)га кириш лозим. Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)га киришдан илгари бошқа бирор иш билан машғул бўлмаслик керак. Агар бирор зарурий иш бўлса, ундан тезроқ фориғ бўлиб, у ерга кириш лозим. Аёлларни кечки пайт киришлари афзалдир. Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)га кираётган пайтда қуйидаги дуо ўқилади:

يَلِّحُ خَتَفَاوِ ، يَبْؤُنْ ذِي رِفْعَا بَر ، هَلَلِ لَلْوَسْرَى لَعْمَالِ سَلَاوِ ؕ وِلْصَلَاوِ هَلَلِ مَسْجِدِ  
كُنْتُمْ حَرَبًا وَاوْبًا

**“Бисмиллаҳи вас солаату вас салааму ъала Расулиллаҳ, Робби иғфир лий знубий, вафтаҳ лий абвааба роҳматик”** (Фуниян носик).

**Маъноси:** Аллоҳ номи ила киришни бошлайман. Аллоҳнинг расулига солавоту саломлар бўлсин. Роббим гуноҳларимни мағфират қилгин ва мен учун раҳмат эшикларингни очгин.

Ушбу дуони ниҳоятда хокисорлик ва тазарруъ ила ўқиш лозим. Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)га Жаброил алайҳиссалом эшигидан кириш афзал. У ерга киргандан кейин риёзул жаннатда икки ракъат таҳиятул масжид ўқиб, дуо қилинади. Агар масжидга кирганида жамоат намоз ўқиётган бўлса, уларга қўшилиб олади ва ушбу фарз намози таҳиятул масжид ўрнига ҳам ўтади.

## **РАВЗАИ МУБОРАК СОҲИБИ НАБИЙ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМГА САЛОМ АЙТИШ ОДОБИ ВА ЙЎЛ-ЙЎРИҒИ**

Риёзул жаннатда икки ракъат таҳиятул масжид ўқиб, дуодан фориғ бўлгандан кейин чиройли одоб ила қибла томондан муборак қабр олдига бориб, тик туриб қиблага орқасини, олдини эса муборак қабрга қилиб, ихлос ва хушуъ билан чин қалбдан қуйидаги лафзлар билан салом







васаллам)нинг бир жойига туриб, салом айтилади. Лекин, ушбу саломнинг фазилати Равзаи муборак олдида берилган салом фазилатига етмайди. Агар Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)нинг ташқарисидан Равзаи муборак қаршисидан ўтса, бироз тўхтаб салом берса ҳам бўлади. Улуф устозларимиз аксар қабристонлар олдидан ўтиб кетаётганларда ҳам шундай амалларни қиладилар.

### **НАБИЙ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ РАВЗАИ МУБОРАКЛАРИ ОЛДИДА ТУРИБ ДУО ҚИЛИШ**

Дурудун саломлардан фориғ бўлгандан кейин Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам равзалари олдида келиб, Аллоҳ таолога ҳамду сано ва Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга дурудун саломлар айтиб, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламни васила қилиб қўлни кўтариб, Аллоҳ таолодан истак ва муродлар ҳамда Набий соллаллоҳу алайҳи васалламни шафоталарини сўраб дуо қилинади. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламни васила қилиб ота-она, яқинлар, дўстлар ва бутун мўмину мўминотлар ҳақларига дуо қилинади. Ушбу дуолар мустажоб бўладиган жойда бизларни ҳаққимизга дуо қилсалар, биз гуноҳкорларга катта марҳамат қилган бўладилар.

### **ДУРУДУ САЛОМ ВА ДУОДАН КЕЙИН ЎҚИЛАДИГАН ИККИ РАКЪАТ НАМОЗ**

Дурудун салом ва дуодан кейин Абу Лубоба устун олдида келиб, икки рақъат намоз ўқиб, Аллоҳ таолодан истаклар сўралади. Ундан кейин риёзул жаннатда қанча хоҳласа ўшанча нафл намоз ўқиб, дуо қиладди. Риёзул жаннат дуолар мақбул бўладиган жойдир. Мадинаи мунавварада истиқомат қилиб турган пайтда беш маҳал намозни жамоат билан Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)да ўқишга ҳаракат қилиш лозим. Шунингдек доимо тиловат, зикр, дуо ва нафл ибодатлар билан машғул бўлиш керак. У ерда бирор вақтни ҳам зоя кетказмаслик даркор. Кечаларини ҳам тоат-ибодатда ўтказиш керак.

### **РИЁЗУЛ ЖАННАТНИНГ ЕТТИ УСТУНИ**

Масжиди Набавий(соллаллоҳу алайҳи васаллам)нинг қадимги бир бўлаги Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг минбарлари билан Оиша розияллоҳу анҳо хўжралари ўртасида жойлашган бўлиб, уни Риёзул жаннат дейилади. Риёзул жаннатда еттита устун бўлиб, ҳар бир устунга тилла суви югиртирилган. Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)да еттита устун бошқа барча устундан фарқланиб туради. Набий

соллаллоҳу алайҳи васаллам замоналаридан бери ҳар бир етти устунга алоҳида ном ёзилган бўлиб, уларнинг тафсилоти қуйидагичадир:

**Ҳаннона устуни:** Ҳаннона устуни хурмо дарахтидан тайёрланган. Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)нинг минбари ясалишидан аввал Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша устунга суяниб хутба ва ваъз-насиҳат қилар эдилар. Минбар битгандан кейин устунни тарк қилиб, минбарга чиқиб хутба қилганлар. Ушбу устун овоз чиқариб йиғлаганида Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам уни ўзларининг кўкси муборакларига босганларида йиғидан тўхтаган. Хурмо устуни ҳозир кўмилиб кетган. Лекин, ҳозирги кунда унинг ўрнига бир устун барпо қилинган;

**Абу Лубоба (розияллоҳу анҳу) устуни:** Абу Лубоба розияллоҳу анҳу қадри улӯф саҳобий бўлиб, Табук ғазоти куни ушбу саҳобий томонидан қандайдир хато содир бўлганида улар ўз-ўзларини Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)ни устунига боғлаганлар ва манашу устун Абу Лубоба (соллаллоҳу алайҳи васаллам) деб машҳур бўлган. Улар Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари ечмагунларича биз уни ечмаймиз деб аҳд ичганлар. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Аллоҳ таоло томонидан менга ҳукм келмагунича уларни ечмайман” деб, айтганлар. Улар шу ҳолатда беш кун боғланиб турганлар. Ундан кейин Аллоҳ таоло уларнинг тавбасини қабул қилганлигини Ўзининг каломи Қуръони карим орқали эълон қилган. Шундан кейин Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларининг муборак қўллари билан уларни ечиб юборганлар. Уларнинг тавбаси ва тавбаларини қабул бўлганлиги ҳақида “Тавба” сурасида зикр қилинган. Шу сабабли у ерда икки ракъат намоз ўқиб, тавба ва истиғфор айтиб, дуо қилиш лозим;

**Вуфуд (элчилар) устуни:** Ушбу устун олдида ташқаридан келувчи қабила элчилари ўтиришиб, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг муборак қўлларида исломни қабул қилиб, байъат қилганлар. Ушбу устун Оиша ва Фотима розияллоҳу анҳолар ҳўжралари деворига ёпишгандир;

**Хуррас (қўриқчилар) устуни:** Оиша розияллоҳу анҳо ҳўжралари деворига ёпишган устунга хуррас устуни дейилади. Ҳижрат аввалида Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг дарвозалари қўриқланар эди. Қўриқчилар эса, ўша устун олдида ўтиришар эди. Аллоҳ таоло Қуръони каримда Набий соллаллоҳу алайҳи васалламни Ўзи ҳимоя қилишини эълон қилганидан кейин қўриқчилик қилишлик тугатилган;

**Жибрийл алайҳиссалом устун:** Жибрийл алайҳиссалом Дихятул Калбий суратида ваҳий олиб келганларида аксарият ҳолатда ўша устун олдида ўтирар эдилар ва ўша жойга мақоми Жибрийл алайҳиссалом ҳам дейилар эди. Ўша жойда қилинган дуолар мустажоб бўлади;

**Сарийр устун:** Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам эътикоф ўтирганларида дам олишлари учун тўшак ёзиб қўйилган устунга сарийр устун дейилади. Чунки, бу жой Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг эътикофгоҳлари бўлган. Шунинг учун бу ерда қилинган дуо мустажоб бўлади;

**Оиша розияллоҳу анҳонинг устунлари:** Бир бор Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Менинг масжидимда шундай жой борки, у ерда ўқилган намозларни фазилати инсонларга маълум бўлса, навбат олиш учун қуръа ташлашга тўғри келиб қолади” деганлар. Шундан кейин саҳобаи киром розияллоҳу анҳумлар ўша жойни қидиришга тушганлар. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам вафотларидан кейин Оиша розияллоҳу анҳо ўзларининг жиянлари Абдуллоҳ ибн Зубайр розияллоҳу анҳуга ўша жойни айтганлар. У ерда тавба, истиғфор, дуо ва намоз билан машғул бўлиш лозим. Шунинг учун у ерни Оиша розияллоҳу анҳо устун дейилади ва у ерда қилинган дуолар мустажоб бўлади. Демак, мазкур жойлардан бирор жойни дуосиз тарк қилмаслик даркор.

## **МАСЖИДИ НАБАВИЙ (СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ)НИНГ ЭШИКЛАРИ**

Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)га кириш учун бир неча эшиклар бўлиб, уларнинг қисқача тафсилоти қуйида баён қилинган. Шоҳ Фаҳд таъмиридан олдин Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)да ўнта эшик бор эди. Улар қуйидагилар:

1. Жибрийл алайҳиссалом эшиги;
2. Аёллар эшиги;
3. Абдулазиз эшиги;
4. Умар розияллоҳу анҳу эшиги;
5. Мажидий эшиги;
6. Усмон розияллоҳу анҳу эшиги;

7. Саъуд эшиги;
8. Абу Бакр розияллоху анху эшиги;
9. Раҳмат эшиги;
10. Салом эшиги.

Жануб тарафда қибла жойлашган бўлиб, у томонда эшик йўқ.

### **МАШРИҚ ТОМОНДАГИ УЧ ДАРВОЗА**

Машриқ томонда уч дарвоза бўлиб, уларга боби Жибрийл алайҳиссалом, боби Нисоъ ва боби Абдулазиз дейилади. Улардан аввалги иккитаси қадиймийдир. Боби Абдулазиз эса, Саудия ҳукумати томонидан қурилгандир. Муборак равзага яқин жойда жойлашган дарвоза боби Жибрийл алайҳиссалом дарвозасидир. У дарвозадан киришда чап тарафда Фотима розияллоху анҳонинг ҳўжраси жойлашган. Ўнг томонда эса, асҳоби суффанинг турар жойи бўлган. Чап тарафдаги Фотима розияллоху анҳонинг ҳўжралари тугаган жойдан Риёзул жаннатнинг бир ҳиссаси бошланади. Жибрийл алайҳиссалом аксарият ҳолатда ўша тарвозадан ташриф буюрар эдилар. Ундан кейин боби Нисо, сўнг боби Абдулазиз келади.

### **ШИМОЛ ТОМОНДАГИ УЧ ДАРВОЗА**

Шимол томондан Масжиди Набавий (соллаллоху алайҳи васаллам)га киришда уч дарвозага дуч келинади. Улар: боби Умар (розияллоху анху), боби Мажийдий ва боби Усмон (розияллоху анху) кабилар. Ўртада боби Мажийдий, чап томонда Умар (розияллоху анху), ўнг томонда Усмон (розияллоху анху)ни эшиклари мавжуд.

### **МАҒРИБ ТОМОНДАГИ ТЎРТ ДАРВОЗА**

Мағриб томонда тўртта дарвоза жойлашган бўлиб, улардан шимолий мағриб томонда жойлашган биринчи эшик боби Саъуд, сўнг боби Абу Бакр (розияллоху анху), сўнг боби Раҳмат, сўнг боби Саломдир. Салом эшиги Жибрил (алайҳиссалом) дарвозаси рўбарасида жойлашган. Ушбу ўн дарвозалар ичидан Жибрил (алайҳиссалом) эшигидан кириш зиёда афзалдир.

**Фойда:** Мазкур дарвозалардан бирортаси жануб, яъни қибла томонда жойлашмаган. Туркия ҳукумати таъмирлагандан кейин Саъудия ҳукумати

Ўнг ва чап тарафга, яъни мағриб ва машриқ томонга икки дарвозани қўшган. Улардан бири Салом бобининг мағриб томонига, иккинчиси Жибрил (алайҳиссалом) бобининг машриқ томонига қурилган. У икки дарвоза ҳам жуда каттадир. Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)нинг янги биноаси эскисига нисбатан бироз орқага силжитиб қурилган.

## **ЖАННАТИ БАҚИЙЪ**

Бақийъ қабристони Мадинаи мунавварада жойлашган кенг қабристон бўлиб, у ерга минглаб саҳобий розияллоҳу анҳумлар, тобиин ва авлиёлар дафн этилган. Ушбу қабристон Масжиди Набавий (розияллоҳу анҳу)нинг қибла томонида жанубий машриқ томонда жойлашган. Дастлаб, Масжиди Набавий (розияллоҳу анҳу) билан Бақийъ қабристони орасида ҳеч қандай тўсиқ бўлмаган. Ушбу қабристонга Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг тўққизта аёллари, яъни оналаримиз дафн этилганлар. Улар қуйидагилар:

1. Уммул мўминийн Оиша розияллоҳу анҳо;
2. Уммул мўминийн Ҳафса розияллоҳу анҳо;
3. Уммул мўминийн Савда розияллоҳу анҳо;
4. Уммул мўминийн Зайнаб бинти Жаҳш розияллоҳу анҳо;
5. Уммул мўминийн Зайнаб бинти Хузайма розияллоҳу анҳо;
6. Уммул мўминийн Умму Салама розияллоҳу анҳо;
7. Уммул мўминийн Жувайрия розияллоҳу анҳо;
8. Уммул мўминийн Умми Ҳабиба розияллоҳу анҳо;
9. Уммул мўминийн София розияллоҳу анҳолардир.

Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутаҳҳароларидан Хадижаи Кубро розияллоҳу анҳо Маккаи мукаррамадаги Жаннатул муъалло қабристонига дафн этилганлар. Уммул мўминийн Маймуна розияллоҳу анҳонинг қабрлари Сирф деган жойдадир. Ушбу жой Масжиди ҳарамдан ўн олти километр узоқликда, Мадинаи мунаввара йўлида жойлашган. Ушбу масофани узунлиги Масжиди ҳарамдан Жаннати муалло йўли орқали Масжиди Оиша (розияллоҳу анҳо)гачадир.





كَيْلَع مَالَسَلَا رَادَلَا دِيَهَش اِي كَيْلَع مَالَسَلَا رَادِكَا لِي لَع رَوْبَص اِي كَيْلَع مَالَسَلَا  
هَتَاكْرَبُو هَلَلَا ةَمَحْرُو.

**“Ассаламу алайка я имамал муслимийн, ассаламул алайка я солисал хулафаар рошидийн, ассаламу алайка я зан нурайни, ассаламу алайка я мужаҳиза жайшал усрати бин нақди вал айни, ассаламу алайка я соҳибал ҳижратайн, ассаламу алайка я жомиал Қуръон байна даффатайни, ассаламу алайка я собуру алал акдаар, ассаламу алайка я шаҳийдад даар, ассаламу алайка ва раҳматуллоҳи ва баракатуҳ”** (Ғуния жадийд).

**Маъноси:** Эй, мусулмонлар имоми, эй хулафои рошидинларнинг учинчиси, эй икки нур соҳиби, эй, Табук ғазоти аскарларини таъминотчиси, эй икки ҳижрат соҳиби, эй Қуръонни китоб шаклида жамлаган, эй, машаққатларга сабр қилган, эй ховлисида шаҳид бўлган зот сизга саломлар ва Аллоҳнинг раҳмати ҳамда баракоти бўлсин.

### **БАҚИЙЪ АҲЛИГА САВОБ ЙЎЛЛАШ**

Усмон розияллоҳу анҳуга салом айтиб бўлгач, “Фотиҳа”, “Бақара” сурасининг аввалидан “муфлиҳун” гача, “Оятал курсий”, “Аманар расул”, “Яасин”, “Мулк”, “Қадр”, “Такаасур”, “Қурайш” ва “Ихлос” сурасини уч мартадан ўн бир мартагача қанчасига қодир бўлса, ўшанча ўқиб, Бақийъ аҳлига ва барча мўмину мўминотларга савобини бағишлайди. Агар юқоридаги сураларни ўқишга қодир бўлмаса, ўзи билган суралардан ўқиб, савобини бағишлайди.

### **ҲАМЗА РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲУ ВА УҲУД ШАҲИДЛАРИНИ ЗИЁРАТ ҚИЛИШ**

Масжиди Набавий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)дан беш ёки олти километр узоқликда машҳур Уҳуд тоғи жойлашган. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ушбу тоғ ҳақида такрор-такрор шундай деганлар:

لَبَّجْ اَدَّهٗ «: لَاقِفٌ دُخُاٌ هَلَّ عَ لَط م ل س و ه ي ل ع ه ل ل ا ل ي ل ص ى ب ن ل ا ن ا ن ا ن ا م ر ن ب س ن ا ن ع  
ى ر ا خ ب ل ا ه ا و ر . «... ة ب ح ن و ا ن ب ح ي

*Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:*

**“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Уҳудга назарлари тушганида:**

**“Ушбу тоғ бизни яхши кўради ва биз уни ҳам яхши кўрамиз...”**

(Бухорий ривояти).

Ушбу тоғда ҳижрий иккинчи йили машҳур воқеа, яъни Уҳуд жанги бўлиб ўтган. Жангда етмишта саҳобий шаҳид бўлган. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг икки тишлари ҳам шу жангда синиб тушган. Таналарининг бир неча жойларига камон ўқлари сайилган. Тоғ этагида бир қоя бўлиб, ўша қоядан Талҳа розияллоҳу анҳунинг елкаларига муборак оёқларини қўйиб юқорига чиқиб, саҳобалар ва кофирларни ҳолатини кузатиб турганлар. Ҳозирда ҳам ушбу қоя мавжуд.

Уҳуд тоғи этагида теккис жой бўлиб, у ерда Ҳамза розияллоҳу анҳу ва қолган Уҳуд шаҳидларини қабрлари жойлашган. Ушбу жойни тўрт томондан девор билан ўраб қўйилган. Лекин, паст девор устидан қабрлар кўзга ташланиб туради.

Мадинаи мунавварада турган пайтда Уҳуд шаҳидлари зиёратига ҳам бориб келиш лозим. Чунки, бу улкан ажру савобга сабаб бўлади.

### **УҲУД ТОҒИ ДАРАХТИНИНГ ФАЗИЛАТИ**

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Қачон Уҳуд тоғига борсаларинг, унинг дарахтидан озгина енглар” деганлар”. Шу боис Уҳуд тоғидаги дарахт ёки шунга ўхшаш ўсимликлардан бироз ейиш мустаҳабдир.

### **МАСЖИДИ НАБАВИЙ (СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ)ДА ЎҚИЛГАН ҚИРИҚ НАМОЗ**

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам масжидларида ўқилган намоз бошқа масжидларда ўқилган намозлардан эллик минг даража савоби улур бўлиши қўйидаги ҳадиси шарифда баён этилган:

مَلَسُوهُ لَعَلَّ يَصِلَ إِلَى لَوَسْرٍ لِقِ : لِقِ هُوَ عُرَّةٌ لَلْأَيْضِ كَلَامِ نَبِيِّ سَأْنَعِ  
نَبِيِّ شَعْبٍ وَسَمَّخِ بِلِئَابِ قَوْلِ إِجْسَمِ يَفُوتُ الصَّوَّةَ الصَّوَّةَ بِيَفِ لُجْرُ لَأُتَالِصِ :  
يَفُوتُ الصَّوَّةَ الصَّوَّةَ إِتَامِ سَمَّخِ بِيَفِ عُمَّجِي يَدَّلِ إِجْسَمِ لَأُتَالِصِ هُوَ الصَّوَّةَ الصَّوَّةَ  
فَلَأُتَالِصِ إِتَامِ بِيَفِ هُوَ الصَّوَّةَ الصَّوَّةَ لَأُتَالِصِ نَبِيِّ سَمَّخِ بِيَفِ صَقْلِ إِجْسَمِ لَأُتَالِصِ  
إِتَامِ بِيَفِ هُوَ الصَّوَّةَ الصَّوَّةَ لَأُتَالِصِ إِجْسَمِ لَأُتَالِصِ يَفُوتُ الصَّوَّةَ الصَّوَّةَ

*Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:*

**“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:**

**“Кишини уйидаги намози бир намозга баробардир. Қабила масжидидаги намози йигирма беш намозга баробардир ва жомеъ**







саломат, тинч ҳолатда аҳли аёлимга етиб боришимини таминлагин. Икки дунё офатларидан асрагин. Ҳажимни ва зиёратимни мақбул қилгин. Қайта-қайта Мадинаи мунавварага ҳозир бўлишимни насиб қилгин. Ушбу сафаримни охирги сафар қилиб қўймагин” деб дуо қилади. Агар қуйидаги мавзу остида келган дуони ёдалаган бўлса, дуо қилиш асносида уни ўқийди.

### **МАДИНАИ МУНАВВАРАДАН ҚАЙТИШДА ЎҚИЛАДИГАН ДУО**

Агар қуйидаги дуони ёдлаган бўлса, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам равзалари олдида келган пайтда уни ўқийди:

هِيَ لِدُعَايِ رَسِيٍّ وَهَمْرٍ وَهَجَسٍ مَوْكِبِيٍّ بَدْعِ لِرِخِّ آذِهِ لِعَجْتِ الْمَهْلَلِ  
أَنْ لَهَا يَلَا أَنْدُرُوهُ خَالًا أَوْ أَيْدِلًا فِي فَيْفَاعِ لَوْ وَفَعَلَا يَنْقُرُوا هَيْدَلِ فَوْكِ عِلَاوِ  
نِي مَحَارِلِ مَحْرًا أَيْ كَتَمِ حَرْبِ نِي نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ

**“Аллоҳумма лаа тажъал ҳаза аахирал аҳди бинабиййика ва масжиди ва ҳарамиҳи ва яссирли ал-авда илайҳи ва укуфа ладайҳи варзуқний ал афва вал офията фид дуня вал аахиро ва руддана ила аҳлина солимийна, ғонимийна, оминийна бираҳматика я арҳамар роҳимийн”** (Ғуния жадийд).

**Маъноси:** Эй, Аллоҳим Набийинг ва масжиди ва ҳарамининг зиёратига бўлган бу сафарларимни охиргсии қилмагин. Бу ерга қайтиб келишлигим, у зотнинг ҳузурида туришлигимни менга осон қилгин. Эй, Меҳрибонлар меҳрибони дунё ва охиратда афвингни ва офиятни сўрайман ҳамда ўз аҳлимизга саломат, ажри савобга эга бўлган ҳолда қайтаришлигингни сўраймиз.

Шундан кейин ниҳоятда ҳасрат ва надомат ила Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам диёридан қайтади.

### **МАДИНАИ МУНАВВАРА ХУРМОЛАРИДАН ЎЗ ВАТАНИГА ОЛИБ КЕТИШ**

Мадинаи мунавварадан қайтишда Мадина хурмоларидан ўзи билан олишга эътибор бериш керак. Ҳадиси шарифларда Мадинаи мунавваранинг хурмолари жуда фазилатга эга эканлиги баён этилган.

لَأَقْ-مَلَسُو هِيَ لِدُعَايِ رَسِيٍّ وَهَمْرٍ وَهَجَسٍ مَوْكِبِيٍّ بَدْعِ لِرِخِّ آذِهِ لِعَجْتِ الْمَهْلَلِ  
أَنْ لَهَا يَلَا أَنْدُرُوهُ خَالًا أَوْ أَيْدِلًا فِي فَيْفَاعِ لَوْ وَفَعَلَا يَنْقُرُوا هَيْدَلِ فَوْكِ عِلَاوِ  
نِي مَحَارِلِ مَحْرًا أَيْ كَتَمِ حَرْبِ نِي نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ نِي مَنَامِ  
».

*Саъд ибн Абу Ваққос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:*

**“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:**

**“Ким тонгда Лобатайх (Уҳуд ва Айр тоғлари) орасидаги жойдан еттита хурмо еса, то кеч киргунича заҳар унга таъсир қилмайди” деганлар”** (Имом Муслим ривояти).

Шу боис ҳожилар ўз ватанларига қайтиб кетаётганларида ўзлари билан Мадина хурмоларидан олиб, зиёратчиларни у билан силаса, хайру баракага сабаб бўлди. Буларнинг барчаси улуғларимиздан собит бўлган.

### **ЎЗ ВАТАНИГА ЯҚИН ҚОЛГАНДА ЎҚИЛАДИГАН ДУО**

Ҳожи ёки умра қилувчи ватанига яқин қолганда ушбу дуони ўқийди:

مَزَّوْهُدٌ بَعَثَ رَسُوْلَهُ دَعَا لَلْجَلْدِ نَدَّصَ نُوْدِمَ اِحْ اَنْ بَرَلَ نُوْدِبَاعَ نُوْبِيَّاتَ نُوْبِيَّيْ اَهْلَ لَلْمَسْبُوْهُدِ وَحَوَّابَ اَنْحَالَ

**“Бисмиллаҳ ааибуна, тааибуна, обидуна лироббинаа ҳамидуна, содақаллоҳу ваъдаҳу ва насора аҳдаҳу ва ҳазамал аҳзааба ваҳдаҳу”** (Имом муслим ривояти).

**Маъноси:** Аллоҳ номи ила сафардан қайтмоқдамиз. Бизлар қайтгувчилармиз, тавба қилгувчилармиз, ибодат қилгувчилармиз, Роббимизга ҳамд айтгувчилармиз. Аллоҳ Ўз ваъдасини рўёбга чиқарди, бандасига нусрат берди. Кофирларни ёлғиз Ўзи мағлуб қилди.

### **ҲОЖИНИ КУТИБ ОЛИШ**

Ҳожилар ватанларига қайтиб келганларидан кейин зиёратчилар улар билан салом алик қилиб, қўл бериб кўришиб, улардан ўзларини ҳақларига дуо оладилар. Чунки, ҳожиларни қилган дуолари мақбулдир.

جَّاحُ لَلرَّفْعِ الْمُهَلَّلِ : - مَلَسُوْهُ يَلْعَهْلِلُ سُوْرَةَ اَلْاِقْلَاقِ رِيْرَهُ يَبْأَنْعَ جَّاحُ لَلرَّفْعِ الْمُهَلَّلِ اَهْلَ رَفْعَتْ سَلَامَ لَوِ

*Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:*

**“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:**

**“Эй, Аллоҳим! Ҳаж қилгувчини ва ҳаж қилгувчи ҳаққига истиғфор айтгани ҳам мағфират қилгин” дедилар”** (Байҳақий ривояти).

Ҳожиларни сафарга жўнатаётган пайтда издиҳом уюштириш ёки қандайдир базм уюштириш қайтарилган ишлардандир.

## ҲОЖИЛАРНИНГ ЧАҚИРИҒИ

Ҳожилар сафарга кетишларидан олдин ёки сафардан қайтганларидан кейин бирор издиҳом ташкиллаштиришлари Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ва саҳобаи киромлар ҳамда тобиин, мужтаҳид имомлардан собит бўлмаган ишлардандир. Ҳаж улкан ибодат бўлгани боис уни турли риё ишлардан сақлаш лозим. Ҳожиларни издиҳом уюштиришлари эса, риёкорлик ва ҳажларни бекор бўлиб қолишига сабаб бўлиб қолиши мумкин. Шунинг учун бундай издиҳомларни тарк қилиш лозим. Чунки, дунё орзу ҳаваслари деб, улкан ибодатни йўққа чиқармаслик керак.

ل بقت مهلل اليصاوة ركب هلل ناحبسو اريثك هلل دمحلل او اريبك ربك هلل  
انقفو مهلل ميجرللا باوتلل تنانكنا انيلع بتو مي لعل اعيمسلل تنانكنا ان  
لك يف ةرم دعبل دعبل دعبل انقزر او يضررتو بحت امك كسانملاء ادال  
ملسو هلل آو دمحم انالومو انديس ةيربلل ريخ يلل اع ت هلل يلل صو ةنس  
اريثك اريثك اميلست